

ПСИХОЛОГІЯ

дослідженні застосовані такі методики: Опитувальник вигорання К. Маслач, Тест мотиваційної структури Ф. Герцберга, Методика багатофакторного дослідження особистості Р. Кеттелла, Методика «Індекс організаційної напруженості», Опитувальник самоорганізації діяльності Е.Мандрикової; методи математичної обробки: описові статистики (середнє арифметичне, відсотки), *t*-критерій Стьюдента, критерій кореляції *r* Пірсона, регресійний аналіз.

Результати. Встановлено, що основними чинниками вигорання програмістів є перенапруження на роботі через надмірне навантаження, знецінення сутності роботи та емоційна нестабільність.

Висновки: Проведене емпіричне дослідження психологічних чинників емоційного вигорання у програмістів дозволило виокремити основні організаційні, мотиваційні та особистісні фактори, що впливають на формування синдрому вигорання та його окремих симптомів. Серед методів профілактики та корекції емоційного вигорання найефективнішими вважаються впровадження системи надання психологічної допомоги в організації; навчання співробітників простим методикам релаксації, відволікання, переключення уваги, аутогенному тренуванню та медитаціям; розвиток вміння співробітників оптимально розподіляти навантаження, робити перерви на відпочинок та усвідомлювати обмеженість власних ресурсів. При проведенні психокорекції симптомів емоційного вигорання основна увага має бути спрямована на відновлення нормального функціонування емоційної сфери працівників, нормалізацію міжособистісних стосунків та формування позитивного ставлення до професійної діяльності та до себе як фахівця.

Ключові слова: емоційне вигорання; мотивація; організаційна напруженість; самоорганізація; програмісти.

DOI

УДК 159.928

О. Дацун

РОЗВИТОК МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Резюме

У статті розглядаються деякі аспекти розвитку музичних здібностей у дітей в умовах позашкільної освіти. Особливості організації гурткової роботи закладів позашкільної освіти, специфіка комунікації між вихованцями та викладачами, між дітьми, особливості мотивації до навчання є важливими чинниками, що впливають на процес розвитку музичних здібностей у дітей. **Мета дослідження:** проаналізувати нормативну базу, що регламентує організацію навчально-виховного процесу в музичних гуртках закладів позашкільної освіти, визначити основні соціально-психологічні чинники розвитку музичних здібностей у дітей в умовах навчання в закладах позашкільної освіти. Для вирішення поставлених завдань використовувались наступні **методи дослідження:** аналіз наукової літератури; аналіз нормативної бази; теоретичне моделювання, спостереження. **Результати:** На основі дослідження нормативно-правової бази стосовно організації навчально-виховного процесу в закладах позашкільної освіти, навчальних програм музичних гуртків, аналізу особливостей комунікації між викладачами та учнями, визначено, що організація навчально-виховного процесу в умовах закладів позашкільної освіти забезпечують оптимальні умови для розвитку музичних здібностей дитини.

Висновки: розвиток музичних здібностей у дітей залежить від особливостей організації навчально-виховного процесу в багатопрофільних закладах позашкільної освіти, який має свої особливості. Процес комунікації між викладачами та учнями є більш відкритим і виконує не тільки навчальну, а й значну виховну функцію. Особливості мотивації до навчання музиці у дітей в гуртках базується на їх інтересі до виконавської музичної діяльності, позитивних стосунках з однолітками та викладачами і позитивно підкріплюється гнучкістю навчального процесу в умовах позашкільної освіти.

Ключові слова: гурток музичний; мотивація до навчання музиці; музичні здібності; навчальні заклади позашкільної освіти; розвиток музичних здібностей.

Вступ. В умовах державної освіти забезпечити суттєвий розвиток музичних здібностей учнів неможливо в силу особливостей організації навчального процесу в стані невизначеності, в якій перебуває останні роки освітній простір України. Розвиток музичних здібностей у дітей відбувається в загальноосвітніх школах, музичних школах і багатопрофільних закладах позашкільної освіти. Середовище, способи організації навчального процесу – дані чинники посідають таке ж важливе місце у процесі формування та розвитку здібностей дитини, як і її індивідуальні психологічні особливості.

Але до цього часу специфіка музичної освіти і виховання дітей в умовах багатопрофільних закладів позашкільної освіти не була предметом наукового дослідження. Саме тому вивчення психологічних особливостей розвитку музичних здібностей учнів в системі позашкільних навчальних закладів представляє значний науковий та практичний інтерес. Особливості організації гурткової роботи закладів позашкільної освіти, специфіка комунікації між вихованцями та викладачами та між дітьми, особливості мотивації до навчання музиці є важливими чинниками, що впливають на процес розвитку музичних здібностей у дітей.

Мета дослідження: визначити основні аспекти розвитку музичних здібностей у дітей в умовах закладів позашкільної освіти.

Виходячи із поставленої мети, нами сформульовані наступні **завдання** дослідження:

- проаналізувати нормативну базу, що регламентує організацію навчально-виховного процесу в музичних гуртках закладів позашкільної освіти;
- визначити основні особливості розвитку музичних здібностей у дітей в умовах навчання в закладах позашкільної освіти.

Для вирішення поставлених завдань використовувались наступні **методи дослідження:** аналіз наукової літератури з проблеми розвитку музичних здібностей у дітей; аналіз нормативної бази організації навчально-виховного процесу в закладах позашкільної освіти; теоретичне моделювання; спостереження за особливостями комунікації між викладачами та учнями.

Результати. Завдання розвитку музичних здібностей у дітей є досить широкою проблемою, яка на нашу думку, не зводиться лише до розвитку певних знань, умінь та навичок, а має розглядатися з точки зору системних зв'язків організації педагогічного процесу, соціальної ситуації, в якій виховується дитина та її індивідуально-психологічних особливостей.

Організація навчально-виховного процесу в закладах позашкільної освіти регламентується нормативною документацією, які в загальному вигляді описують роботу позашкільних установ, а саме – Конституцією України (Конституція України, 2004), Законами України «Про освіту» (Законами України «Про освіту», 2000), «Про позашкільну освіту» (Закон України «Про позашкільну освіту», 2000) із змінами, Положенням про позашкільний навчальний заклад (Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів і Положення про позашкільний навчальний заклад», 2001), іншими нормативно-правовими актами (Концепція позашкільної освіти та виховання, 2019)

Формування дитячого контингенту, мережі гуртків та комплектування груп відбувається відповідно до Закону України «Про позашкільну освіту». Гуртки класифікуються за трьома рівнями навчання, виховання та розвитку вихованців – початковий, основний, вищий, які відповідають визначеним рівням відповідно Положення про позашкільний навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2001 № 433, та основних напрямів позашкільної освіти. Порядок створення та організації діяльності гуртків всіх рівнів базується на принципі наступності від одного рівня до іншого.

Згідно Положення про позашкільний навчальний заклад «Гурток» – це об'єднання вихованців, учнів і слухачів відповідно до їх нахилів, здібностей, інтересів до конкретного виду діяльності з урахуванням їх віку, психофізичних особливостей, стану здоров'я.

«Студія» – це об'єднання вихованців, учнів і слухачів з різних видів або жанрів мистецтва: музичного, вокально-хорового, театрального, хореографічного, фольклорного, фольклорно-етнографічного, акторського, образотворчого, декоративно-ужиткового, кіно-, відео-, фотоаматорського, літературно-творчого, композиторського.

В ході проведеного нами аналізу особливостей організації гурткової роботи, який базувався на вивченні відповідних нормативних документів і результатах багаторічного включеного

ПСИХОЛОГІЯ

спостереження, було виявлено ряд особливостей, що характерні для навчання та виховання дітей в багатопрофільних музичних гуртках закладів позашкільної освіти:

1. За результатами спостережень та аналізу навчальних програм гурткової роботи саме можливість поєднання колективної, групової та індивідуальної форм роботи, вибору напрямів, змісту, форм та методів організації роботи забезпечують оптимальні умови для розвитку здібностей дітей;
2. В умовах закладів позашкільної освіти дитина має змогу самостійно обирати вид діяльності, що їй до вподоби. Без остраху та вагань пробувати свої сили, розвивати їх, що забезпечує умови реалізації потреб особистості у самовизначенні, творчій самореалізації, духовному зростанні;
3. Педагогіка закладу позашкільної освіти відрізняється за своєю сутністю від педагогіки школи тим, що ставить в центр уваги не предмет, не зміст і навіть не метод навчання, а особистість дитини, її потреби та інтереси. У цьому зв'язку, навчальні заклади позашкільної освіти вирішують нові етичні проблеми, відмовляючись від шкільного професійного егоцентризму, який часто проявляється по відношенню до дитини у формулі: «Я знаю, як тобі треба діяти». У позашкільному навчальному процесі все навпаки: дитина сама обирає потрібне їй середовище – може за власним бажанням переходити з одного гуртка в інший;
4. Використовування індивідуальних занять в навчальному процесі на відміну від загальноосвітніх шкіл, дає змогу не тільки навчати дитину музиці, але й швидше налагодити психологічний контакт з нею, знайти найдоцільніший індивідуальний стиль виконання музичних творів, підібрати музичний репертуар відносно до інтересів дитини, її вподобань та індивідуально-психологічних особливостей;
5. Педагоги позашкільного закладу – це окрема категорія педагогів. Згідно Розділу 1 Статті 21 Закону про позашкільну освіту «педагогічним працівником закладу позашкільної освіти повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має вищу педагогічну або іншу фахову освіту, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в закладах позашкільної освіти. Педагогічним працівником закладу позашкільної освіти може бути також народний умілець з високими моральними якостями за умови забезпечення належної результативності освітнього процесу» (Закон України «Про позашкільну освіту», 2000). Багато з них, будучи спеціалістами в своїй галузі, потребують педагогічного самоствердження та підвищення рівня психолого-педагогічних знань. В той самий час педагоги-позашкільники – це люди високо мотивовані до професійної діяльності, маючи можливість постійної творчої активності, за проведеним нами опитуванням мають нижчий рівень емоційного вигорання в порівнянні до викладачів загальноосвітніх та музичних шкіл, на нашу думку це зумовлено тим, що в музичних школах пріоритетом педагога є навчання, а в музичних гуртках – виховання і розвиток дитини;
6. Приходячи на заняття в гурток дитина потрапляє в інше середовище, відмінне від того, до якого вона звикла, займаючись в школі. Процес розвитку особистості дитини може набувати зовсім іншого напрямку, ніж в школі: наприклад, тиха, сором'язлива, не комунікабельна в школі дитина на музичних заняттях може проявити себе як людина, що повністю занурюється в світ музики; або дитина, якій не цікаво вчитися в школі в гуртковій роботі може проявляти зацікавленість, відповідальність, відчуття колективу. Різні форми навчання потребують від дитини постійного процесу адаптації до занять. Так, на початку навчання у дитини відбувається адаптація до викладача та особливостям гри на музичному інструменті, далі відбувається адаптація до введення групової форми роботи – гри в ансамблі та хорової діяльності, адаптація до концертної діяльності та гастрольних турів, де дитина має проявляти самостійність, організовувати себе без присутності батьків;
7. Деякі діти, що навчаються в музичних гуртках, не мають вдома музичного інструменту, на якому б вони могли повноцінно займатися. Відсутність музичного інструменту зумовлена рядом причин і буде певним чином, на нашу думку, впливати на мотивацію до навчання музики у дитини. Компенсація відсутності інструменту може відбуватися за рахунок можливості тимчасової оренди інструменту або пошуку можливості занять в музичному класі у позаурочний час;
8. Вихованці музичних колективів прагнуть не просто навчатися музики, вони хочуть вести активне соціальне життя, брати участь у заходах, їздити на змагання, вболівати за свій колектив, – і все це є невід'ємною складовою навчального процесу. В той самий час така активність не є обов'язковою формою навчальної діяльності і залежить не лише від бажань дитини, а й від соціально-економічного становища сім'ї.

9. Певна частина дітей, які навчаються в гуртках музичного профілю є невпевнені в собі діти, іноді з різко заниженою самооцінкою. Їх участь у навчальній діяльності вимагає особливого, неформального підходу, а заняття музикою часто виступають як метод психологічної корекції.

Дискусія. У процесі дослідження було проаналізовано такі нормативні документи, як статут Палацу творчості дітей та юнацтва та комплексні навчальні програми для багатопрофільних гуртків художньо-естетичного напрямку позашкільної освіти «Хорова студія «Тоніка» Хмельницького палацу творчості дітей та юнацтва (Навчальна програма художньо-естетичного напрямку позашкільної освіти «Хорова студія «Тоніка», 2017), Народного художнього колективу ансамблю народної музики «Первоцвіт» Київського палацу дітей та юнацтва (Навчальна програма народного художнього колективу ансамблю народної музики «Первоцвіт», 2017), Народного художнього колективу вокально-хорової студії «Диво калинове» Центра позашкільної роботи Святошинського району м. Києва (Навчальна програма народного художнього колективу вокально-хорової студії «Диво калинове», 2020), Вокально-інструментального ансамблю «Дивосил» Палацу творчості дітей та юнацтва м. Бровари (2017).

Реалізація компетентнісного підходу в позашкільній освіті, здійснюється шляхом формування у вихованців наступних компетентностей, які відображені в навчальних програмах зазначених колективів:

- *Пізнавальних* – уміння самостійно планувати свою діяльність, здібність до самоосвіти, активність у виборі діяльності, володіння навиками продуктивної діяльності;

- *Творчих* – формування творчих здібностей, можливість самореалізуватися через участь у творчих конкурсах, уміння оцінювати свої можливості, сформованість мотивації в здобутті знань для подальшої освіти, розуміння особистісного росту;

- *Загальнокультурних* – прояв особистісних якостей (громадянських, моральних, інтелектуальних, загальної культури);

- *Інформаційних* – здатність самостійно шукати, аналізувати і збирати необхідну інформацію;

- *Комунікативних* – уміння працювати в творчому колективі, виконувати соціальні ролі, уміти виходити з конфліктних ситуацій;

- *Здоров'язберігаючих* – зміцнення здоров'я, навичок дотримання режиму та розпорядку дня, укріплення емоційної сфери, виховання вольових якостей.

Навчальна програма багатопрофільних гуртків художньо-естетичного напрямку розрахована на дітей 5 – 18 років. Метою навчальної програми є створення умов для розвитку свідомої гармонійної особистості зі сформованими базовими елементами художнього мислення та навичками початкової професійної музичної освіти. Завданням навчальної програми є розвиток навичок хорового виконання, художнього смаку та творчої уяви; виховання працелюбства, цілеспрямованості, наполегливості; сприяння професійному самовизначенню особистості вихованця.

Одним із головних завдань наведених курсів є виховання любові до музики у вихованців. Особливий акцент зроблено на єдність музичного виховання, навчання і розвитку особистості в процесі засвоєння ключових знань, вмінь та навичок. В процесі розвитку музичних здібностей пріоритетом є не розвиток техніки виконання, а розвиток музичних здібностей як складової особистісного розвитку дитини.

Так, у структурі програми багатопрофільного гуртка «Хорова студія «Тоніка» виокремлюються такі розділи:

1. Хоровий спів.
2. Сольфеджіо.
3. Українська та зарубіжна музична література.
4. Музичний інструмент фортепіано.
5. Музичний інструмент шестиструнна гітара.
6. Музичний інструмент скрипка.
7. Ансамбль скрипалів.
8. Музичний інструмент бандура.
9. Ансамбль бандуристів.
10. Музичний інструмент сопілка.
11. Ансамбль сопіларів.
12. Музичний інструмент акордеон, баян.
13. Ударні інструменти.

ПСИХОЛОГІЯ

14. Естрадний інструментальний ансамбль.

Навчальна програма розрахована на 8 років навчання:

- 1 рік – початковий рівень, перший рік навчання – 198 години на рік, 5.5 години на тиждень;
- 2 рік – початковий рівень, другий рік навчання – 198 години на рік, 5.5 години на тиждень;
- 3 рік – основний рівень, перший рік навчання – 378 години на рік, 10,5 годин на тиждень;
- 4 рік – основний рівень, другий рік навчання – 378 години на рік, 10,5 годин на тиждень;
- 5 рік – основний рівень, третій рік навчання – 414 годин на рік, 11,5 годин на тиждень;
- 6 рік – основний рівень, четвертий рік навчання – 414 годин на рік, 11,5 годин на тиждень;
- 7 рік – вищий рівень, перший рік навчання – 414 годин на рік, 11,5 годин на тиждень;
- 8 рік – вищий рівень, другий рік навчання – 414 годин на рік, 11,5 годин на тиждень.

Програма передбачає проведення групових та індивідуальних занять, концерти. Методи опрацювання навчального матеріалу: наочні, словесні, практичні. Форми контролю за результативністю: підсумкові заняття, академічні концерти, контрольне заняття, виступи в концертах, фестивалях, конкурсах.

До навчальної програми **Народного художнього колективу ансамблю народної музики «Первоцвіт»** входять:

1. Гра на музичному інструменті (індивідуально)
2. Ансамбль народних інструментів
3. Ансамбль сопілкарів
4. Вокальний ансамбль
5. Народний вокал (індивідуально для солістів)
6. Музична грамота та сольфеджіо
7. Зведені репетиції (для концертного складу)

Навчальна програма Народного художнього колективу вокально-хорова студія «Диво калинове» включає наступні елементи:

1. Вокально-хорова робота
2. Музична грамота й сольфеджіо
3. Музична література
4. Акторська майстерність
5. Концертні програми

До структури навчальної програми вокально-інструментального ансамблю «Дивосил» Палацу творчості дітей та юнацтва м. Бровари входить:

1. Історичні відомості про виникнення інструментів.
2. Теорія музики
3. Практична робота
4. Постановка голосу
5. Практична робота
6. Індивідуальні заняття на інструментах
7. Вироблення вокально-ансамблевих навичок

Програма передбачає навчання дітей у групах початкового та основного рівнів. На опрацювання навчального матеріалу відводиться така кількість годин: початковий – 144 год. (4 год. на тиждень), 1-й рік навчання та основний рівень – 216 год. (6 год. на тиждень), 2-3-4-й роки навчання (Програма вокально-інструментального ансамблю «Дивосил», 2017 р.).

Порівнюючи освітній компонент початкових програм багатопрофільних гуртків, можна зробити висновки, що загальним для даних гуртків є вивчення освітніх компонентів музичного профілю, а саме: сольфеджіо, вокально-хорова робота, гра на музичному інструменті, концертна діяльність. Варіативною складовою є наявність індивідуальної вокальної роботи, вибір класу музичного інструменту, акторська майстерність. Таким чином, базова частина навчальних програм містить загальні освітні компоненти, які відповідають за розвиток музичних здібностей у дітей незалежно від обраного напрямку музичної діяльності. Варіативна частина навчальних програм враховує вподобання та індивідуально-психологічні особливості дитини до вибору музичних творів, інструменту; можливостей вибору форм контролю та концертної діяльності.

Актуальність навчальних програм обумовлена необхідністю вирішення ряду важливих завдань особистісно-орієнтованого навчання і виховання, а саме: урахування інтересів кожної дитини, її потреб і можливостей. Програми забезпечують загальні навчально-виховні положення

музичної педагогіки і вирішують завдання як загально естетичного, так і початкового професійного виховання учнів

Розвиток музичних здібностей спирається на компетенції позашкільної освіти – пізнавальні, загальнокультурні, творчі, інформаційні, комунікативні та здоров'язберігаючі. Також розвиток здібностей є можливим за умови врахування біологічних, психологічних та соціальних чинників, які впливають на життя і розвиток дитини.

Перша група чинників – біологічні. До даної категорії віднесено чинники, що мають біологічну природу: спадковість музичних задатків – наявність двох або одного з батьків них з музичними здібностями; слухові здібності – якість розвитку слухового аналізатора та будови слухового апарату, що дозволяє на високому рівні сприймати музичний матеріал; моторика – якість сформованості, розвитку та володінням моторними функціями, що дозволяють відтворювати за допомогою тіла та мовленнєвого апарату музичний матеріал; інші біологічні властивості, що впливають на якість сформованості музичних здібностей.

Друга категорія чинників – психологічні. До даної категорії відносяться психічні процеси та стани, розвиток яких впливає на якість розвитку музичних здібностей: сприйняття мелодії і гармонії на слух, моторне та емоційне відчуття ритму, музична пам'ять, увага та вольові процеси, інтелектуальні здібності особистості, творча фантазія, емоційність та інші психологічні особливості.

Третя група чинників, від яких залежить можливість розвитку музичних здібностей – соціальні. До даної категорії відносяться показники що залежать від впливу навколишнього середовища, соціальних обставин та особистостей: любов і інтерес до музики в сім'ї дитини, особливості педагогічного впливу, відносини в сім'ї, можливість реалізувати музичні здібності та інші умови життя, що впливають як на рівень розвитку музичних здібностей дитини, так і на її мотивацію до музичної діяльності.

Особливості реалізації соціально-психологічних чинників розвитку музичних здібностей, а саме: підтримка мотивації дитини до навчання музиці, гармонізація емоційної сфери дитини, розвиток творчої фантазії, створення доброзичливих відносин між учнями та вчителями, можливість реалізації музичних здібностей і обумовлюють специфіку організації навчально-виховного процесу в багатопрофільних музичних гуртках в навчальних закладах позашкільної освіти.

Висновки. За результатами проведеного дослідження було зроблено такі висновки. На основі дослідження нормативно-правової бази стосовно організації навчально-виховного процесу в закладах позашкільної освіти, навчальних програм музичних гуртків, аналізу особливостей комунікації між викладачами та учнями, визначено, що організація навчально-виховного процесу в умовах закладів позашкільної освіти забезпечують оптимальні умови для розвитку здібностей дитини. Педагогіка закладу позашкільної освіти ставить в центр уваги не предмет, не зміст і навіть не метод навчання, а особистість дитини, її потреби та інтереси. Використання індивідуальних занять в навчальному процесі дає можливість налагодити психологічний контакт з дитиною, знайти індивідуальний стиль виконання музичних творів. Активне соціальне життя учня – участь у змаганнях, фестивалях, конкурсах є невід'ємною складовою навчального процесу, а неформальний підхід до навчального процесу часто виступає як метод психологічної корекції для дитини.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Закон України «Про освіту». Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
Закон України «Про позашкільну освіту». Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#top>

Конституція України. Retrieved from: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>

Концепція позашкільної освіти та виховання. Retrieved from: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2019/10/kontseptsiya-rozvitku-pozashkilnoi-osviti.pdf>

Навчальна програма художньо-естетичного напрямку позашкільної освіти «Хорова студія «Тоніка» Хмельницького палацу творчості дітей та юнацтва. Retrieved from: <http://palac.km.ua/ua/>

Навчальна програма народного художнього колективу ансамблю народної музики «Первоцвіт» Київського палацу дітей та юнацтва. Retrieved from: <https://score.palace.kiev.ua/ansambl-narodnoyi-muzyky-pervocsvit/>

Навчальна програма народного художнього колективу вокально-хорової студії «Диво калинове» Центра позашкільної роботи Святошинського району м. Києва. Retrieved from:

ПСИХОЛОГІЯ

<http://cprs.kiev.ua/upload/iblock/b82/b82150a08b2a0843ca11e3c83c5dc670.pdf>

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів і Положення про позашкільний навчальний заклад». Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/433-2001-%D0%BF#Text>

Програма вокально-інструментального ансамблю «Дивосил» (2017). Retrieved from: <https://www.bdut.org.ua/metodychna-robota/navchalni-prohramy/>

REFERENCES

Zakon Ukrainy «Pro osvitu». [Law of Ukraine «On education»]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

Zakon Ukrainy «Pro pozashkilnu osvitu». [Law of Ukraine «On extracurricular education»]. Retrieved from:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#top>

Konstytutsiia Ukrainy. [Constitution of Ukraine]. Retrieved from: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>

Kontseptsiiia pozashkilnoi osvity ta vykhovannia. [The concept of extracurricular education and upbringing]. Retrieved from: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2019/10/kontseptsiya-rozvitku-pozashkilnoi-osviti.pdf>

Navchalna prohrama khudozhno-estetychnoho napriamu pozashkilnoi osvity «Khorova studiia «Tonika» Khmelnytskoho palatsu tvorchosti ditei ta yunatstva. [Education program of the artistic and aesthetic direction of extracurricular education «Tonika Choir Studio» of the Khmelnytskyi Palace of Art of Children and Youth]. Retrieved from: <http://palac.km.ua/ua/>

Navchalna prohrama narodnoho khudozhnoho kolektyvu ansambliu narodnoi muzyky «Pervotsvit» Kyivskoho palatsu ditei ta yunatstva. [Education program of the folk art collective of the folk music ensemble «Pervotsvit» of the Kyiv Children and Youth Palace]. Retrieved from:

<https://score.palace.kiev.ua/ansambl-narodnoyi-muzyky-pervocsvit/>

Navchalna prohrama narodnoho khudozhnoho kolektyvu vokalno-khorovoi studii «Dyvo kalynove» Tsentra pozashkilnoi roboty Sviatoshynskoho raionu m. Kyieva. [Education program of the folk art collective of the vocal and choral studio «Divo Kalynove» of the Center for extracurricular activities of the Sviatoshyn district of Kyiv]. Retrieved from:

<http://cprs.kiev.ua/upload/iblock/b82/b82150a08b2a0843ca11e3c83c5dc670.pdf>

Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia pereliku typiv pozashkilnykh navchalnykh zakladiv i Polozhennia pro pozashkilnyi navchalnyi zaklad». [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On approval of the list of types of extracurricular educational institutions and Regulations on extracurricular educational institutions»]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/433-2001-%D0%BF#Text>

Prohrama vokalno-instrumentalnoho ansambliu «Dyvosyl» (2017). [Program of vocal-instrumental ensemble «Divosvil»] Retrieved from:

<https://www.bdut.org.ua/metodychna-robota/navchalni-prohramy/>

Datsun O.

ASPECTS OF THE DEVELOPMENT OF MUSICAL SKILLS IN CHILDREN IN THE CONDITIONS OF OUT-OF-SCHOOL EDUCATION

Abstract

*The article considers some aspects of the development of musical abilities of children in the conditions of extra-curricular education. Peculiarities of the organization of group work in out-of-school education institutions, the specifics of communication between pupils and teachers and between children, and the peculiarities of motivation to study are important factors that influence the process of developing musical abilities of children. **The purpose of the study:** to analyze the regulatory framework that regulates the organization of the educational process in music clubs of extracurricular education institutions, to determine the main aspects of the development of musical abilities in children in the conditions of extracurricular education. The following **research methods** were used to solve the tasks: analysis of scientific literature; analysis of the regulatory framework; modeling. **Results:** based on research of the regulatory and legal framework regarding the organization of the educational process in out-of-school education institutions, the educational programs of music clubs, the analysis of the peculiarities of communication between teachers and students, and the motivation of children to learn music, was determined some aspects of the development of musical abilities in children in the conditions*

extracurricular education. It was determined that the basic part of the educational programs of music clubs includes general educational components: solfeggio, vocal and choral work, playing a musical instrument, concert activity, which are responsible for the development of musical abilities in children regardless of the chosen direction of musical activity.

Conclusions: *the development of musical abilities in children depends on the peculiarities of the organization of the educational process, which has its own specificity in the conditions of out-of-school education. The process of communication between teachers and students is more formal and performs not only an educational, but also a significant educational function. The specifics of children's motivation to learn music in groups is based on their interest in performing musical activities, positive relationships with peers and teachers, and is positively reinforced by the flexibility of the educational process in the conditions of extracurricular education.*

Keywords: *musical group; motivation to learn music; musical abilities; educational institutions of extracurricular education; development of musical abilities.*

DOI
УДК 159.9

Ю. Олефіренко, Н. Проскурка

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ТА СТРАТЕГІЇ ПОВЕДІНКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Резюме

У статті представлено результати дослідження зв'язку ціннісних орієнтацій військовослужбовців з їх копінг-стратегіями. **Мета** дослідження полягає в теоретичному аналізі та експериментальному дослідженні особливостей поведінки військових в умовах війни та впливу ціннісних орієнтацій на вибір їх копінг-стратегій.

В процесі дослідження були використанні наступні **методи**: теоретичні (аналіз літератури, класифікація, систематизація, узагальнення отриманих результатів), емпіричних (опитування, тестування) та методів статистично-математичної обробки даних (SPSS 19.0). Під час проведення емпіричного дослідження були використанні психодіагностичні **методики**: «Ціннісні орієнтації» М. Рокича, «Способи копінг-поведінки» Р. Лазаруса.

Результати. В ході експериментального дослідження було виявлено що для військовослужбовців значимими термінальними цінностями є «щасливе сімейне життя», «кохання», «здоров'я», «активне життя» та «добрі, вірні друзі». Ці цінності допомагають військовослужбовцям виконувати поставлені завдання. В той же час, інструментальні провідні цінності «акуратність», «чесність», «вихованість», «тверда воля» та «самоконтроль» допомагають військовослужбовцям адаптуватися до умов бойових дій. За результатами дослідження копінг-поведінки було виявлено, що адаптивним копінгом для більшості військовослужбовців є прийняття відповідальності (59,2%). Найбільш дезадаптивним – самоконтроль (37,0%).

За результатами кореляційного аналізу виявлено зв'язки між копінг-стратегіями «самоконтроль», «прийняття відповідальності», «уникнення» та інструментальними цінностями «високі запити», «непримиримість до недоліків» та «терпимість». А також, між копінг-стратегіями «конфронтація», «дистанціонування», «планове розв'язання проблеми», «позитивна переоцінка» та термінальними цінностями: «активне діяльне життя», «продуктивне життя», «свобода», «суспільне покликання».

Висновки. За результатами дослідження було визначено, що ціннісні орієнтації військовослужбовців мають зв'язок з вибором адаптивно-конструктивних копінг-стратегій та впливають на психологічний стан військових і їх загальну бойову готовність.

Ключові слова: військовослужбовці; копінг-стратегії; умови війни; ціннісні орієнтації.